

1. Ո՞վ շինեց տառ այս վանքը.

Այլշան՝ Անաստասի վերոգրեալ տողերուն մէջ Չորրորդայկես բառով կը հասկնայ Չորրորդ Հայքը, որուն իշխանը Ս. Քաղաքին մէջ շինել կու տայ նոյն վանքը Դ. դարու առաջին քառորդին: 1894 ին, Դամասկոսի գրան մօտ մոզայիքի գիւտի ժամանակ, Աստուածատուր Եպս. յօգուածով մը (Տէ՛ս նոր Դար, Թ. 134) կարծիք կը յայտնէ թէ նոյն վանքը շինել տուողն է Ազգային պատմութենէ ծանօթ Ծոփաց նախարար Արքեղայոս, որ Ս. Արիստակէս հայրագետը նահատակած է Ծոփաց աշխարհին մէջ, և յետոյ զղջալով Երուսաղէմ եկած՝ և իբր ապաշխարութիւն շինել տուած է զայն և այլն: Յիշեալ եպիսկոպոսին այս կարծիքը կրնայ հաւանական ըլլալ, բայց պատմականօրէն չենք կրնար հաստատել, քանի որ այդ մասին յիշատակարան չունինք: Անաստաս վրդ.ի վերեի տողերը սակայն ճշմարտութիւն մը կը բովանդակեն՝ թէ Ս. Պողիկտոսի վանքը Չորրորդ Հայոց սաղարաններէն մին չինել տուած է, և այս պարագան շատ բնական կը գտնենք, քանի որ Չորրորդ Հայք, ըստ բիւզանդական սահմանումի, Մելիտինէի, Միջագետքի և Տարօնի մէջտեղի երկիրն էր (Տէ՛ս L'Arménie entre Bysance et Islam, էջ 305), որ կը կոչուէր նաև Մեծ Ծոփի, հնոց Սօփրանեքը, մօտը ունենալով Շահունի կամ Փոփր Ծոփիքը, որոնց իշխանները մեծ զիրք կը վայելէին հայ նախարարութեանց շարքին մէջ, և կը մասնակցէին, ըստ պատմութեան, կրօնավարչական հանդիսութեանց: Արդէն նախաքըրիստոնէական շրջանին ալ, հայ թագուորներ կը նստէին հոն, ըստ զրամագիտական յիշատակարանաց: Բուն Հայաստանի մէջ չէր ընդհանրացած Պողիկտոսի պաշտամունքը, ինչպէս յայտնի է անոր հայերէն վկայարանութեան չգոյութենէն. բայց Ծոփաց աշխարհին և Մելիտինէի մէջ մեծ պատուով կը կատարուէր Սուրբին պաշտամունքը, ուստի անկասկած է որ Ծոփաց աշխարհի իշխաններէն մին՝ Ս. Երկրին մէջ շինել տուած ըլլայ Պողիկտոսի այս հայկական վանքը:

2. Երուսաղէմի ո՞ր կողմը շինուած է այս վանքը.

Անաստաս վրդ.ի գրածին նայելով՝ Պողիկտոսի վանքը շինուած է քաղաքին հիւսիսային կողմը: Մինչև 1894 կարելի չէր եղած յիշուած կողմը գտնել այդ վանքին հետքը. բայց նոյն թուականին Դամասկոսի գրան մօտ, Ս. Ստեփանոս եկեղեցիէն